

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOĐIRI/ĐEKESI TI ɲutu I KAK BUKULUNɲ.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na đekesi ti ɲutu liɲ nagwon bain titiki ɲutu. Kona kwe ɲutu ti mede//baɲ logwon gwodɔ̃et na tolien, tođiri ko taliɲ i kak ‘bukuluɲ.

KWEJA ADI

‘Bakan na yenet ko laundya na tođiri na ɲutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ɲutu. Kona kwe đurökin na kune đekesi kwekindya adi anyen ɲutu liɲ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet töki ko tolien akwe na kujönö ko đekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ɲutu i piritön ti kak.

KWEJA ADI

Đedekarikin adi ɲutu ködyö ti riđiki anyen đekan ɲaret i diɲitan na gwusulak na ti tndu ɲutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon đekesi ti ɲutu ködyö gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Đedekarikin parik i đilikindya na đurjö na tojulin i kiden na ɲutu logwon nyanyar gwon i pirit geleɲ ko ɲarju konesi na geleɲ.

KWEJA ADI

Ködyö đedekarikin adi ti ɲutu gwe ko tođurjö na gwiliɲit ko tojulin ko jurön.

KWEJA ADI

Laɲet na jurön lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i đekesi ko ‘bulit na ɲutu i tojojo na ɲutu lyan ko wate adi se agi ködyö tindu riɲit i tođurjö i pirit na geleɲ gwiliɲit lo‘but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine đekesi ko tolien gwon ‘bulit duma ko ati denesi ti kine ɲo nagwon a yukwe kine.

SONɲINANA NYENAGWON.

ɲina momoret duma tokorju ɲina kweyet na tođurjö na đekesi ti ɲutu liɲ i kak ‘bukuluɲ gwon a temet na konaki i morja liɲ i jurön liɲ tojo ko đutet. Karen ɲutu ko karen mugun na laɲet kepekep ɲina tokoret diɲitan liɲ i kwe anyen tindu riɲit duma na todindyö ko todinet anyen todindyö kuket na kine đekesi. Toliɲ ko temet na đurjö i Iukata ko nakaɲo na jur anyen gaju gwon nase i kak ‘bukuluɲ ko anyen joɲga

ḏēkesi ko time nase ko laŋet na kilo jurön ko ‘börik kase ako ŋutu logwon gwon kase i saresi.

1.

Ŋutu liŋ a yuŋwe kana, jojo i toḏiri ko ḏēkesi ko ti se tokitaki ko ‘börik ko mulökötyo lo toluŋaseran. Se a ḏōka ko denet na kulya na’but ko narok.

2.

Karen ŋuto a ‘buruki ḏēkesi liŋ ko tokoret ‘bak nyunyumbö i gwearijin kaḏēkaḏē gwošo adi: ‘Boriköt, Kutuk ko Yupet/Yubö.

I.aŋet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwoloŋ, toro’bo kode kulye gwearijin i juŋu na kine nene gelet ködyö ti kona kwöŋ kode i kiden na laŋet na miri na kaŋo kode jur, kode gwon a luwitöt, yiyiniki, ‘bain ḏēba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.

3.

Karen ŋuto ködyö kata ko toḏiri na gwiliŋit adi gwon jörun ko tolien na gaya na ŋutu.

4.

Lele ŋuto ködyö ti bulö d’epa a ḏupiet kogwon toḏupien kode tugwörö a ḏupiet, kine konesi ködyö ti bulö konaki ŋutu i gweyarijin kase kaḏēkaḏē kwöŋ.

5.

Lele ŋuto ködyö ti bulö tiki i miyesi kode ḏepet loron logwon ti temakindya i gwiliŋit lo ŋutu kode riŋet nagwon körju mugun na ŋutu.

6.

Karen ŋuto ködyö kata ko toḏiri i karen jur ko i karen pirit i komoŋ na saret.

7.

Ŋutu liŋ agi gwon jojo kode ti nyunyumö i komoŋ na saret lo miri. Lepeŋ ködyö agi gaya jojo ko saret. Ŋutu liŋ ködyö gwon ko gayet nageleŋ ‘bak nene nyunyumet kode laŋa na kilo saresi töki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.

8.

Karen ŋuto ködyö gwon ko toḏiri na kiko lo rigwo ko laŋet na rigwo ḏuŋet na putesi i kenesi na laŋgo saresi ti toḏiri na ḏēkesi ti ŋuto logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.

9.

Lele ŋuto ködyö ti bulö moka ‘bakan na saret, rereka kode riköji kaŋo kanyit i jur.

10.

Karen ηuto ködyö agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiηani yiηa ko ηutu ti jur ko ködyö ti kađuηök ti putet kulo gwe a luwi i laηet nase ködyö na kađuηök. Ti nyunyumbö, kujönö miri. Ti đuηgö na putet gwe i denet na tođiri ko kepesi narok nagwon mokani ηutu.

11.

Karen ηuto lo moka adi a torondya agi ködyö ti luηu a katoronyanit tojo ko lopeη a đuηöki putet lo liliya ko ηutu lojore, nagwon kweja adi nye a ryö gayesi liη i putet lonyit. Lele ηuto ködyö ti luηu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a đuηöji kano. Ko köti i saret lo köji ko lo kaηo jambu adi lele saret lo pömöni lele ηutu ködyö ti bulö riđiki i lewudya na ηilo saret logwon gwon i kitarikin lu.

12.

Lele ηuto ködyö ti bulö riđiki i lwönö kanyit kweja adi lubbö ko lele ηuto kadi 'bak pija kode kendya na manini na lege, kode lyöggu na kukuet ko gwiliηit lo'but. Karen ηuto agi ködyö gwon ko tođiri na gaya ko saret, ko lele ηuto a 'beleηgu lele lo kilo saresi.

13.

Karen ηuto ruköki tolien na wörö ko siđa i lokokoritan ti lukata na köjinö kađekađe. Karen ηuto a 'buruki i köyu na jur töki bubulö yitwe bot 'bak teηet.

14.

Karen ηuto a ruköki i pija kode i siđa kana i kulye jurön anyen gagaya. Kine dekesi ti bulö ruköki kode luηu i diηit na đuηöki na putet i tugwakan ko 'bain pondya i toron na laηet na đebba jur kode i saresi logwon ko tukađe ko saresi titeη na momoret na jurön.

15.

Karen ηuto a ruköki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lete ηutu ti bulö riđiki. renyaki i lopuködu na mugun i karen jur lo d'eggi nye.

16.

ηutu lyan ko wate logwon aje đurjö 'bakan na kuniye teηesi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet ködyö bubulö yema kode yemba anyen ryendu mede. Se ködyö gwon ko đekesi kase jojo anyen bubulö toyem i diηit yemet kode na reyan. a) Yemet tuη kađe bubulö kona i đekesi ti kilo logwon yöηö kondya mede kulo (toyem) b) Mede ködyö a ηo nagwon ηUN lo gweja ko agi ködyö gwogwon, ko a laηet nađit najur kode köji ko ködyö gagaya ko köji kode ko jur 'bukuluη

17.

Karen ηuto kata ko tođiri nagwon bubulö gwon ko toro'bo kanyit kode töki bubulö gwon i momoret ko kulye. Lele ηuto ködyö ti bulö ryaka kode joηari toro'bo kanyit kaηo 'bak saret.

18.

Karen ηuto ködyö gwon ko tolien na yeyesi kanyit, ko lepeη yöηö kondya nyo kweja adi teηet 'bain bubulö yeyeju ηo na'but ko narok ko nye a d'eggi konye töki bubulö torukökindyö ηutu ko kulye i pirit nageleη kweja ad i todinesi, konesi, moÿu, kode kwakwaddu.

19.

Karen ηuto a 'buruki i jondya kode i kwekindya na ηutu yeyet nanyit ko ηutu kata, ko bubulö jambu 'bak teηet. Kine d'ekesi kode 'burusi morja ko 'burit kweyet na yeyet 'bakan na teηet kode kakalet ko lele ηuto pija, wuju, kode leleηaki na kulya ko lele ηutu kode yeyet ko nene mugun kalayianit 'bayin na dendya na lokokori.

20.

Karen ηuto a 'buruki kode bubulö kondya kode luηgu momoret ko taling 'bak mörö. Lele ηuto ködyö ti bulö riköji kaηo i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye ködyö ti bulö joηga i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.

21.

Karen ηuto agi ködyö kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyö ηutu logwon gwođan kase i karen i lukata na miri, a) Karen ηuto a 'buruki i ryeju na ηaresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi 'bakan na nyunyumbö kode gelesi kanyit i jur. b) D'ekesi ti ηutu ködyö gwon a yenet na miri. Ko ηina kađe bubulö meta kode time ko gayesi ko tođiri na wulet na kona ko ηutu liη ti jur gwon kweja adi kona ko beiembele. Kode (ηutu geleη a belembele geleη) 'bak nyönyöggü.

22.

Karen ηuto gwoso lele lo laηet agi ködyö gagaya ko miri. Ko ködyö meta i konesi ti miri ko i tojulin na miri ko kulye jurön i saret lo momoret kode tukwöryönjin ti jurön kad'ekađe adi toro'bo gwiliηit ko d'ekesi ti keryat logwon ti d'umaji kaηo anyen buya tolien na d'urjö nanyit.

23.

Karen ηuto agi ködyö kondya kita na d'eket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i d'eket nanyit ko na kita ko ti gayet na 'bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen ηuto ködyö gwon jojo i kwe na kita i jur ko köti tojojo na ropet na kita, i kitayesi ködyö nagwon jojo ko kona ko ηutu kađekađe. b) Karen ηuto logwon kikita ködyö yiyiniki köti ropakini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ηutu kode ÿalet na ropet ködyö titiki ko bubulö. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen ηuto ködyö bubulö lupöki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaju d'ekesi ti kakitak.

24.

Karen ɲuto kōdyō gwon ko diɲit na kita ko diɲit na yukan kode diɲit na birye. Ko tōki diɲit kitayet kōdyō tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.

25.

Karen ɲuto kōdyō siḏa i gwiliɲit lo tetemakindya, kweja adi ḏekesi kanyit kōdyō ti bulō yōɲgu lepeɲ gwoso i kelan, gwon na mede 'bura 'bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, boɲgo, wini, mede kode kuniye ḏekesi ti gwiliɲit lo ɲuto ko gayet tōki ko ati 'bakan na kita, gilō kata, karu'be, doɲga, kode kuniye ti pirit ko i ɲo nagwon a gandu ḏekesi ti ɲutu. Wate ko lupudyet agi kōdyō gagaya ko ɲaɲaraki. ɲwajik lupudyet liɲ logwon yuɲwe kaɲo na yemet (tolup) agi kōdyō ryeju ruruket ko gayet jojo 'bakan na koresi kode gelesi kase kiden.

26.

Karen ɲuto kōdyō totodinō kanyit i jur ko kōdyō todinesi kune gwon kana 'bak ropet biya parik suluet na todinō (primary school) kogwon ɲina ḏeḏekarikin i saret. Ko agi kōdyō tiki ko riɲit i ɲutu liɲ. Todinesi ti kita na kōnin ko ti koɲon na kwe gwe kata i keniya liɲ ko tōki ryeni ko ɲutu liɲ ti jur. a) Todinesi kōdyō gwon i ḏekesi ti ḏurjō na yeyesi ti ɲutu ko ti togoɣu na kugga na toḏiri ko tolien na ɲutu i pirit na geleɲ. Ko ti toḏure yiɲga ko julin i kiden na jurōn liɲ, kweja adi kotumitōn kode i yupesi ko kōti i konesi ti laɲet na jurōn lo momorja anyen tindu taliɲ i gwon ko ɲutu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ɲote kōdyō logwon a ɲerot i wulundyō na kiko lotodinōri ɲwajik kase.

27.

Karen ɲuto kōdyō kondya ɲo ti kerɪ lonyit i ḏeket naynit ko ɲutu kanyit kiden anyen ryendu 'bulit na ɲo na teten se kune, tōki anyen ɲarju seko ḏurjō na mugun na koɲon na dendya na gweyarijin ti ɲo ti kak liɲ. Karen ɲutu ko toro'bo kanyit i jur kata kōdyō gagaya ko se kōdyō gaya jojo 'bak nene gelet.

28.

Ti gwilingit lo karen ɲuto gwe i ruket lo saret lo jurōn liɲ ti kak anyen toḏiri ko tolien nagwon kōju aje tokuruki ɲutu na kukure ko ɲutu i gwiliɲit lose.

29.

Karen ɲuto kōdyō agi kikita i jur ko kōdyō ti kondi kita nagwon temakindya i koɲon nanyit anyen nye bubulō ḏurjō kanyit i gwiliɲit. b) Anyen ɲutu bubulō dendya adi tolien ko d'ekesi ti ɲutu a kuka, tuɲ kaḏe ko gwiliɲit lo ɲutu a lo'but kanyit i jur. Tōki ko ɲutu wulundyō kimak kase ko 'bōrik kase. c) Tuɲ kaḏe kine ḏekesi ko tolien na ɲutu i kikolin liɲ konani i saret lojurōn lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti ɲutu kōdyō gwon 'bak nene tukaḏe kokilo saresi.

30.

Nene ɲo 'bain nagwon kakaḏelo i ɲina manini, ko saret logwon kekepo ko jurōn liɲ, laɲetan, ɲutu logwon kita kitayesi kase, kode kondya

saret logwon anyen laṅgu kode kōrju nene na kine d̥ekesi kode tolien nagwon a ‘beron peta i diṅit na tokoroni se na.

Translated by (a lopukö ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na d̥ekesi ti ṅutu liṅ nagwon ‘bain tiki ṅutu ko lele ṅuto, tōki tibulö joṅa kaṅo ko lele ṅuto.